

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Quarta. Quænam agentia agant propter finem?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

reale objectivum, non vero actuale, quod revera aliud non est, quam effectus.

Arguitur 2. Si Esse cognitum non moveret in genere causae finalis, sequeretur, illam cognitionem esse puram conditionem, sed hoc dici nequit, ergo. probatur sequela, quia nulla conditio variat speciem alicujus causae, sed cognitio variat speciem in potentis appetitivis, quia appetitus naturalis, animalis, & rationalis differunt ex eo solum, quod primus tendat in rem non cognitam, secundus cognitam sensu, & tertius intellectu, ergo. *R.* negando mi. cum probationis ma. quia videmus, quod potentia, & actus tantum extrinsece distinguantur, & per variationem conditionalem, & circa idem objectum formale, diversos specia actus haberi posse patet de amore viae & patriae, de cognitione Dei intuitiva, & abstractiva &c.

QUAESTIO III.

De Effectibus Finis.

In causalitate finis hic est ordo: Primo enim Agens intellectuale apprehendit aliud quod sibi conveniens per cognitionem sufficientem, nam, ut ait D. Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 2. *Invisi amari possunt, incognita nequaquam,* cognitione habitata voluntas ex naturali sua inclinatione & propensione in bonum, illud amat, affectat & desiderat; Amore, effectus, & desiderio concepto eadem voluntas toto conatu adlaborat, qui & qualiter rem desideratam acquirere, & adipisci possit, intellectus vero ipsi lumine suo demonstrat plures vias, modos & occasiones, quae omnia media dicuntur, quibus res acquiri potest, qua propositione facta voluntas unum eligit potius, quam alterum, & haec omnia inter terminos intentionis. Postmodum vero, postquam voluntas elegit sibi media, incipit per executionem ea applicare, & ordinare ad finem amari acquisitionem, sine illo accepto latatur, gaudet, & sibi complacet in consecutione; sit exemplum vulgare de Medicina: Primo enim intellectus proponit homini laboranti febribus sanitatem, quam ager incipit amare, desiderare & affectare, postea accedit iterum intellectus, & proponit voluntati media, quibus acquiri possit, nempe venae sectionem, sudorem, cholerae expurgationem, qua propositione facta voluntas eligit sectionem, & applicat se, ut exequatur & sanitatem acquirat, sanitas finis fuit, eoque accepto, voluntas latatur, gaudet, & amat de consecutione sanitatis, in eaque quiescit. De his ergo quaritur, an debeant omnes illi actus, qui intercedunt, effectus finis dici? ad quod Respondeo &

Dico I. Desiderium & amor, a quo incipit finis causalitas, & series reliquorum actuum, non est ejus effectus. Ita Doctor q. 4. prologi. Et Scotus: communiter contra Mastrium. Et Probatur ex Doctore citato, ubi ait: Finis non est causa nisi in quantum amatus, & desideratus movet efficiens ad efficiendum, &c. sed finis, antequam ametur & desideretur, ipse non est

amatus & desideratus; ergo antequam ametur, non causet; subsumo; sed finis deberet causare, antequam ametur & desideretur, si amor & desiderium esset ejus effectus, ergo amor non est effectus; nullus enim effectus est, antequam sua causa causet.

Dices: Ille est effectus finis, qui propter ipsum fit, sed amor ille, & desiderium fit propter finem, ergo erit effectus finis. *R.* dist. ma. qui propter ipsum fit sub ratione finis, concedo ma. sub ratione subjecti, nego ma. & distinguo etiam mi. similiter, & nego consequentiam.

Dico 2. Media non habent rationem effectus respectu finis, sicut nec consequutio, aut amor sublequens consequutionem & possessionem.

Probatur Conclusio quoad singulas partes, & primo quidem de mediis, quia haec habent suum esse, antequam finis intendatur, ut patet de Medicina, quam Deus creavit, sicut & Medicum, & prudens eis tempore necessitatis utetur; nec refert, quod Medicinae non nunquam prius attemperentur, quia hoc tantum per accidens est, nec per hanc attemperationem esse suum accipiunt. Probatur de ipsa consecutione & possessione, quia haec non fit propter aliud, sed nihil est effectus finis, nisi, quod est propter aliud, ergo. probatur mi. quia nemo habet & possidet finem, eoque fruitur, ut habeat, possideat, & eo fruatur, ergo.

Probatur denique tertia pars: Tum, quia gaudium non fit propter finem, sed per finem: tum, quia, sive gaudium & delectatio subsequens quaeratur, sive non, fit finis, tum denique, quia acquisito reali sine cessat motus finis intentionalis, sed gaudium illud non cessat tunc, sed primo incipit, ergo illud gaudium non causetur a fine, adeoque non erit ejus effectus. Sed si quis minus rigorose loqui vellet, existimo, quod omnia enumerata in hac conclusione admitti possent esse effectus finis, etiam sub ratione finis, quia omnia subsequuntur ex fine intentionaliter sumpto. Quidquid tamen sit de his

Dico 3. Consultatio de mediis, eorumque electio, executio, & applicatio sunt veri effectus causae finalis, seu finis. Haec est communis, &c.

Probatur, quia haec omnia elicit voluntas, ut allecta & mota ab ipso fine, ergo sunt effectus finis; probatur ant. Quia ideo consultat de mediis, ea eligit & applicat, quia amat & desiderat consequi finem, ergo. Nec refert, quod finis illos effectus non attingat immediate, sufficit enim, quod mediate eos attingat.

QUAESTIO IV.

Quanam Agentia agant propter finem?

Imprimis certum est, nihil posse dici agere propter finem, quod sensu & ratione caret, nam, cum agere propter finem aliud non sit, quam ex electione comparare media ad unum certum finem determinata, quam electionem cum habere nequeant, nec propter finem agere dici possunt: Unde quamvis saepe di-

III.

IV.

Media non habent rationem effectus.

V.

Consultatio & electio &c. finis est effectus.

I.

Quae sensu caret nequeunt agere propter finem.

pè dicatur, omnia agentia naturalia propter finem agere; nihil operari frustra, hoc non est intelligendum, quali verò ipsa possent bonitatem finis, & mediorum congruentiam præcognoscere, sed sensus est, quòd in suum finem, seu terminum tendant, in quem sunt ordinata ab Authore omnium, primo què principio Deo.

II.

Homines & angeli agunt propter finem.

Similiter certum est, homines, & Angelos propter finem agere, quia homines ad consequendos honores, dignitates, divitias, beatitudinem multa adhibent media proportionata cum finis præcognitione & amore, Angeli quoquè fidem hominibus custodiam præstant propter vitam æternam, eorumquè societatem tutius consequendam, dæmones e contra propter eandem perdendam instigationibus, blanditiis, aliisque mediis, veluti mille artifices utuntur, ut homines decipiant, in peccata inducant & ad gehennam pertrahant. Audi Mellissimum Doctorem Bernardum de utrisquè loquentem in solemnissimis suis sermonibus in Psalmum *Qui habitas*: De Angelis enim bonis serm. 12. sic habet: *Quanta nobis, fratres, in huius scriptura verbis & eruditio & admonitio, & consolatio exhibetur? Consecantur Domino misericordie ejus, & mirabilia ejus filii hominum. Consecantur & dicant inter gentes, quoniam magnificavit facere cum eis. Et ne quid in caelestibus vacet ab opera sollicitudinis nostræ, beatos illos spiritus propter nos mitti in ministerium, custodia nostra deputas, nostros jubet fieri pedagogos. Mira dignatio, & verè magna dilectio charitatis. De dæmonibus verò serm. 3. sic ait: *Vide, quia bestia factus est (homo) cui venandæ laquei parantur. Sed quis venatores isti? Venatores utiq; pessimi, & nequissimi, callidissimi, & crudelissimi. Venatores, qui cornu non sonant, ut non audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum: ipsi Rectores sunt tenebrarum harum. Quare unica difficultas restat de Deo & brutis, num propter finem agant. Circa primum Animadvertendum, quòd in Deo tripliciter quæri possit, an dari possit in ipso finis; primò respectu actuum immanentium, secundò respectu actuum transeuntium, & tertio respectu ipsarum rerum productarum: de quibus**

III.

Deus quomodo agit propter finem.

DICO I. In Deo non datur causa finalis respectu actuum immanentium vel transeuntium, bene tamen respectu rerum productarum, adeoquè verè dici potest, agere propter finem. Hæc est communior in Scholis, &

Probatur I. p. Quia respectu nullius est causa finalis proprie, respectu ejus non est causa efficiens, sed respectu illorum actuum non datur causa efficiens, ergò nequè causa finalis. patet ma. quia causalitas finis est motio metaphorica, quæ nihil aliud est, quàm actio agentis propter finem facta: probatur mi. quia illi actus sunt entia per essentiam, ergò nullam habent causam.

Probatur 2. eadem pars. Quia nihil fit, vel agit propter finem, quod non agit propter finem amatum, sed actiones immanentes non fiunt propter finem amatum, quia actiones illæ sunt amor, & cognitio, quæ non fiunt ob alium amorem, cum ille primus sit

amor, & cognitio etiam ante amorem prærequiritur. Volunt tamen nonnulli, quòd quemadmodum datur principium in divinis, sic quoquè, licet non detur causa finalis, quod etiam possit dari ratio finalis.

Probatur 2. p. Quia actiones transeuntentes sunt ipsæ actiones immanentes essentialiter & communes tribus personis, quia sicut dicunt Theologi: Opera Trinitatis ad extrà sunt indivisa, sed actiones immanentes non habent rationem finis, ergò nequè transeuntentes.

Probatur 3. p. Primò ex Sacra Scriptura, Proverb. 16. ubi dicitur: Omnia propter semetipsum operatus est Dominus. Deinde Authoritate Sanctorum Doctorum, Augustini supra, ubi demonstrat, Deum non temerè gubernare, & regere universum, quibus addo alium adhuc in Ephef. Psal. 148. ubi totus universi gubernationem, suavissimamquè dispositionem divinam describens claudit: *Quidquid ergò hic accidit contra voluntatem nostram, non videtur accidere de voluntate Dei, de providentia ipsius, de nutu ipsius, de legibus ipsius, & si nos intelligimus, quid, quare fiat, demus hoc providentia ipsius, quia non fit sine causa (sine) & non blasphemabimus. Ex Divo Bernardo verò copiosissima loca ad hæc possem, in quibus singularem Dei providentiam commendat, & qualiter propter hominem, tum universum condiderit, tum carnem nostram assumpserit, ut videri potest per totum tractatum de erroribus Albailardi, & totamquè vitam mysticam, ad quos benevolam Lectorem remitto, addendo tamen duo alia loca, unum ex serm. 3. in die Pentecostes, ubi ait: *Tria in magno huius mundi opere cogitare debemus, videlicet quid sit, quomodo sit, ad quid sit constitutum. Et in esse quidem rerum inestimabilis potentia commendatur, quòd tam multa, tam magna, tam multipliciter, tam magnifice sint creata. Sane in modo ipsa Sapientia singularis elucet, quòd hæc quidem sursum, hæc verò deorsum, hæc in medio ordinatissime sint locata. Si verò ad quid factus sit, consideris, occurrit tam utilis benignitas, tam benigna utilitas, quæ etiam ingratissimos quoquè multitudine & magnitudine beneficiorum possit obstrere. Omnia fecit propter semetipsum gratuita videlicet bonitate: omnia propter electos suos, pro eorum salutem utilitate, ut illa quidem efficiens causa sit, hæc finis. Ergò Deus ex mente Bernardi omnia fecit propter causam finalem, quod clarè etiam ostendit epistolà 87. ubi docet, ex particulari suo iudicio evenire, ut mala multa permittat, quia ea in bonum finem dirigere novit, sic enim hortatur: *Dic, malum quidem egi, sed factum est, & jam non potest non fieri. Quis scit, si mihi hoc Deus expedire providerit, & de malo meo, ipse, qui est bonum, bonum mihi operari voluerit? Malum ergò puniat, quod ego feci, bonum autem maneat quod ipse providit. Nostri quidem inordinati, seu voluntaribus, seu actionibus novit bonitas Dei uti, semper rectè in sui ordinis pulchritudinem, sepe etiam pie in nostram utilitatem. O clementissima circa filios Adæ divine pietatis recordatio, quæ sua non desinit largiri beneficia, non solum ubi nullum invenit meritum, sed plerumquè etiam ubi totum videt contrarium; Sed ista Deus non faceret, nisi ageret ex electione & fine, qui enim temerè agit, talia ordina-***

ordinare nequit, quare etiam totius Conclusionis probatio in hoc solum consistit, quod Deus agat liberè & rationabiliter, ergò Deus agit propter finem.

Dices: Quod agit propter finem, debet ab eo moveri, sed Deus à nullo potest moveri, ergò Deus nequit agere propter finem. probatur mi. tum quia quod movetur ab alio, debet se nunc aliter habere, quod in Deo repugnat, tum, quia si esset aliquid maximè ejus gloriæ, & perfectionum manifestatio, hæc non sunt, ergò. *R. dist. ma. debet moveri ab alio cum imperfectione, nego ma. à se ipso principaliter sive imperfectione & motione improprie dicta: concedo ma. & distingvo similiter mi. & consequentiam.*

Instabis: Illa Gloriæ & perfectionum manifestatio nil Deo confert; Ergò. *R. dist. ant. Nihil Deo confert intrinsicè, concedo: in genere morum, nego ant. Itaque illa manifestatio cum sit actualis DEI, tanquam summi boni, reverentia & contestatio, sufficiens est, ut possit movere, ut gratiâ ejus aliquid fiat.*

Dico 2. *Animantia irrationalia agunt propter finem, sed non propriè.* Hæc est communior. Et

Probatur 1. p. Ideò homo agit propter finem, quia habet intellectum, per quem discutere possit, comparare, & liberè se movere, sed animantia irrationalia etiam habent aliquam vim, unum quasi ex alio inferendi cum aliqua libertate, ergò etiam bruta animantia agere possunt propter finem: probatur mi. quia libertas in homine ideò colligitur, quia terretur pœnis, & provocatur præmiis, sed etiam sic bruta terrentur, & provocantur, nam fici panem monitres, ad te accedit, si baculum, fugiet, ergò.

Probatur 2. eadem pars: Magis agunt bruta animantia propter finem quam insensibilia, sed hæc agunt improprie, in quantum subsunt supremo Dei dominio, & intentioni Authoris naturæ, ergò animantia etiam agent propter finem, saltem propriè & modo imperfecto.

Probatur tertio: Quia, secundum Aristotelem & etiam experientiam, bruta animantia habeant memoriam, sed quæ memoriam habent, unum cum alio conferre possunt, ergò etiam bruta hoc poterunt: ma. patet, quia canis cognoscit suum Dominum & Benefactorem, eique blanditur, inimicum verò & percussorem fugit & allatrat etiam longo elapso tempore ab injuria illata. probatur etiam mi. quia non recordatur aliquis rei alicujus, nisi unum conferendo cum altero, ergò, si habent memoriam, habent vim conferendi; quare subsumo, sed ut aliquid agat propter finem, nihil aliud

requiritur, nisi quòd possit comparare media cum fine. ergò.

Probatur tertio eadem pars

multis experientis: Nam, ut dicit D. Thomas: *Avi colligit paleam, non quia delectat sensum, sed quia utilis est ad nidificandum.* Erinaceus in globum se convolvit rotundum, ut volutando se poma, aliosque fructus aculeis configere & in foveam deportare possit; Araneus texit telas, easque hincinde expandit sese abscondendo in angulo, aut caveo ea, ne à muscis, quibus insidiatur, conspici possit. Apri in bitumine se volutant, ut ingentem crustam super se induant, aut ut arceant frigora, aut se invulnerabiles reddi posse putant. Canes laborantes, herbam vorant, ut sese expurgent: Cervi ad vias pariunt, ut ab aliis animalibus capacibus, vias hominum declinantibus, partus celent, vulnerati, aut veneno hausto dictamnum quarunt &c. Mitto gesticulatio- nes & actiones Simiarum, historiasque de Elephantibus, quæ omnia certè deducunt, animantia habere finem, quare hæc & similia faciunt. Nolo tamen dicere, quòd formaliter ex cognitione finis operentur, sed tantum materialiter, id est, ea secundum materiam faciendo, qua ad finem infervirent.

Quare probatur altera pars

Conclusionis, scilicet, quòd non agant propter finem propriè, tum ex Autoritate Divi Augustini lib. 3. Trinit. cap. 3. ubi ait: *Instrumenta non ideò movere membra sub sarcinâ, quòd aliquid de illo opere cogitarent, sed naturali appetitu sua voluptatibus, & deviatione molestia.* Et clarissimè ex D. Bernardo. in Cant. serm. 81. ubi docet: *Propterea, quæ sunt carentia ratione animalia, nihil merentur, quia, sicut deliberatione, ita & libertate carent. Sensu aguntur, feruntur impetu, rapiuntur appetitu. Neque enim judicium habent, quo se judicent, sive regant, sed ne instrumentum quidem judicii, id est rationem, inde est, quòd non judicantur, quia non judicant, quanam quippe ratione ab his exigatur ratio, quam non acceperunt? Ratio etiam est, quia per cognitionem illam materialem & sensicivam, supra probatam, non possunt unum cum alio formaliter conferre in ratione finis & mediorum, nec discernere, quodnam sit conveniens propter se, vel propter aliud, ideoque non possunt dici, formaliter agere propter finem. Deinde videtur inconceptibile dicere, quòd formica hæc æstate nata, in Autumno jam habeat virtutem providendi hyemem, ut propter eam congreget grana in cumulum, cum nunquam antecederet viderit, vel experta fuerit hyemem, ergò signum est, quòd non ex fine formaliter cognito hæc agat, sed ex puro naturæ instinctu. Et sic facile solvuntur, quæ ab*

Adversariis congeri possunt contra primam partem, quia hæc posterior eam totaliter limitat.

